

Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Τόμ. 11, Αρ. 3Α (2022)

Τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης ως εργαλεία στην υποστήριξη και επικοινωνία των φοιτητών της Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης υπό το πρίσμα των μελών ΣΕΠ του ΕΑΠ

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΑΤΖΟΓΛΟΥ,
ΣΟΦΙΑ ΡΑΠΑΔΙΜΙΤΡΙΟΥ

doi: [10.12681/icodl.3383](https://doi.org/10.12681/icodl.3383)

Τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης ως εργαλεία στην υποστήριξη και επικοινωνία των φοιτητών της Ανοιχτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης υπό το πρίσμα των μελών ΣΕΠ του ΕΑΠ

The Social Media as Supporting and Communication Tools for Students in Open and Distance Learning from the Perspective of Tutor-Counselors of the Hellenic Open University

Αικατερίνη Καράτζογλου
Εκπαιδευτικός ΠΕ 70
Katerinakaratzoi@gmail.com

Sofia Papadimitriou
Καθηγήτρια –Σύμβουλος ΕΑΠ
sofipapadi@gmail.com

Abstract

Social Media are becoming a fundamental part of various professional sectors in general, as well as in education particularly. Studies have shown that they are increasingly used by Distance Education Institutions and Universities. The aim of this study is to investigate the needs and perceptions of the professors of the Hellenic Open University on the utilization of Social Media regarding the student's communication and support in the Open and Distance Education. Both the quantitative and qualitative method of data collection were used for the needs of this research. A questionnaire was designed and qualitative data from interviews were collected. The results of this study figure out that the professors of the Hellenic Open University are capable of utilizing Social Media as supportive tools, however, they focus on the strictness in functional rules, methodical strategy, ethics as well as protection of personal data.

Keywords: *Social Media, distance Education, communication, support, Hellenic Open University*

Περίληψη

Τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης εδραιώνονται συνεχώς σε πολλούς επαγγελματικούς τομείς γενικά αλλά και στην εκπαίδευση ειδικά. Μελέτες δείχνουν ότι χρησιμοποιούνται ολοένα και περισσότερο από εξ Αποστάσεως Διεθνή Πανεπιστημιακά Ιδρύματα. Στόχος της παρούσας μελέτης είναι να διερευνήσει τις αντιλήψεις των καθηγητών/τριών του ΕΑΠ για την αξιοποίηση των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης στην επικοινωνία και την υποστήριξη των φοιτητών στην Ανοιχτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση. Για τις ανάγκες της έρευνας χρησιμοποιήθηκε η ποσοτική και ποιοτική μέθοδος συλλογής δεδομένων. Σχεδιάστηκε ερωτηματολόγιο και έγινε συλλογή ποιοτικών στοιχείων από συνεντεύξεις. Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν ότι οι καθηγητές/τριές του ΕΑΠ είναι σε θέση να αξιοποιήσουν τα Μέσα αυτά για υποστηρικτικούς και επικοινωνιακούς σκοπούς, τονίζοντας όμως την αυστηρότητα σε κανόνες λειτουργίας, μεθοδευμένης στρατηγικής, δεοντολογίας αλλά και προστασίας περί προσωπικών δεδομένων.

Λέξεις-κλειδιά: *Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης, εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, επικοινωνία, υποστήριξη, ΕΑΠ*

Εισαγωγή

Η υποστήριξη των εκπαιδευομένων στην Ανοιχτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση είναι μείζονος σημασίας, διότι αναγνωρίζει τις ιδιαιτερότητες των ατόμων που μετέχουν σ' αυτήν (Λιοναράκης, Αποστολίδου, Μανούσου, Λιγούτσικου, Ιωακειμίδου, Παπαδημητρίου, Χαρτοφύλακα & Σταμάτη, 2017).

Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση (εξΑΕ) είναι μία μορφή εκπαίδευσης στην οποία δεν είναι απαραίτητη η φυσική παρουσία των εκπαιδευομένων. Ορίζεται ως η εκπαίδευση που διδάσκει τον εκπαιδευόμενο και τον ενεργοποιεί στο πώς να μαθαίνει μόνος του διδάσκοντάς του την αυτονομία (Λιοναράκης, 2006).

Πλήθος τεχνολογικών παραμέτρων επιδρούν στο χώρο της εκπαίδευσης και οδηγούν στην ενσωμάτωση νέων τεχνολογικών πρακτικών στον τομέα της παιδείας σε εγχώριο αλλά και διεθνές επίπεδο (Μαθαίου, Μουζάκης & Ρουσάκης, χ.χ.).

Οι τεχνολογικές εξελίξεις που προκύπτουν αποτελούν πρόκληση για τον τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Τα πανεπιστημιακά ιδρύματα καλούνται να δημιουργήσουν νέες πρακτικές, βασισμένες στις τεχνολογικές εξελίξεις, φροντίζοντας παράλληλα να φέρουν εις πέρας εκπαιδευτικές υπηρεσίες υψηλού βεληνεκού σε ευέλικτα προγράμματα σπουδών λαμβάνοντας υπόψιν τον φοιτητικό πληθυσμό που ποικίλλει (ό.π.).

Μεθοδολογία έρευνας

Σκοπός της παρούσας έρευνας αποτελεί η αξιοποίηση των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης (ΜΚΔ) ως εργαλείων επικοινωνίας για την αμεσότητα, την ενθάρρυνση και την υποστήριξη των φοιτητών υπό το πρίσμα των μελών ΣΕΠ (Συνεργαζόμενο Εκπαιδευτικό Προσωπικό) του ΕΑΠ.

Τα ερευνητικά ερωτήματα της έρευνας είναι τα εξής:

1. Ποιες καλές πρακτικές και μεθοδολογίες αξιοποιούν τα Ανοιχτά Πανεπιστήμια διεθνώς με τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης ώστε να υποστηρίξουν τους φοιτητές τους;
2. Οι ΣΕΠ του ΕΑΠ αξιοποιούν τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης στην επικοινωνία και συνεργασία με τους φοιτητές και με ποιους τρόπους;
3. Οι ΣΕΠ του ΕΑΠ αξιοποιούν τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης για υποστηρικτικούς και παιδαγωγικούς σκοπούς και με ποιους τρόπους;

Στη συγκεκριμένη έρευνα επιλέχθηκε η μικτή μέθοδος (Creswell, 2011), η οποία συνδυάζει ευρήματα ποσοτικής αλλά και ποιοτικής έρευνας από συνεντεύξεις μελών ΣΕΠ του ΕΑΠ. Ειδικότερα τα εργαλεία που θα χρησιμοποιηθούν είναι το ερωτηματολόγιο ηλεκτρονικής μορφής και η ημιδομημένη συνέντευξη, όπου ο συνδυασμός τους αντικατοπτρίζει τη μικτή μέθοδο ερευνητικής προσέγγισης, ώστε μέσα από την τριγωνοποίηση των ευρημάτων να εξαχθούν πιο ορθά και έγκυρα αποτελέσματα (Robson, 2010).

Το δείγμα αποτελείται από 133 Καθηγητές-Συμβούλους του ΕΑΠ, οι οποίοι συμμετείχαν στη συμπλήρωση του ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου και από 5 Καθηγητές-Συμβούλους (μέλη ΣΕΠ) που συμμετείχαν στις τηλεφωνικές συνεντεύξεις. Η δειγματοληψία ήταν τυχαία αλλά συνδυάστηκε και με τη δειγματοληψία χιονοστιβάδα.

Αρχικά σχεδιάστηκε ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο μέσω της Google Forms βάσει του δεύτερου και τρίτου ερευνητικού ερωτήματος καθώς και των ευρημάτων της βιβλιογραφικής επισκόπησης. Οι δυσκολίες που προέκυψαν από την άρνηση του Τμήματος Μητρώου του ΕΑΠ σχετικά με την παροχή πληροφοριών επικοινωνίας των

μελών ΣΕΠ λόγω της προστασίας προσωπικών δεδομένων, επιλύθηκαν από την ερευνήτρια με συνδυασμό δεδομένων.

Το ερωτηματολόγιο περιείχε κλειστές ερωτήσεις αλλά και ημίκλειστες με την επιλογή «άλλο» ώστε να μπορούν οι συμμετέχοντες να εκφράσουν τις απόψεις τους. Τέλος υπήρχαν δύο ανοιχτές ερωτήσεις, στις οποίες οι ερωτώμενοι μπορούσαν να γράψουν την άποψη τους ελεύθερα.

Αρχικά, έγινε πιλοτική εφαρμογή του ερωτηματολογίου σε τρία άτομα, τα οποία εξαιρέθηκαν από την ερευνητική διαδικασία, ώστε να διαπιστωθούν πιθανά λάθη και να υπολογιστεί ο χρόνος συμπλήρωσής του (Creswell, 2011). Η ημιδομημένη ατομική συνέντευξη μέσω τηλεφώνου αποτέλεσε εργαλείο για τη συλλογή ποιοτικών δεδομένων.

Η εγκυρότητα του ερωτηματολογίου διασφαλίζεται από την πιλοτική εφαρμογή σε τρία άτομα και τον ενδελεχή έλεγχο των ερωτήσεων ως προς την σαφήνεια τους. Το εργαλείο της παρούσας μελέτης έχει συντελεστή Cronbach Alpha 0,925 με αποτέλεσμα να θεωρείται αξιόπιστο για μελλοντικές μελέτες (μεγαλύτερο του 0,7). Όσον αφορά την εγκυρότητα της συνέντευξης, η ερευνήτρια προσπάθησε να είναι αμερόληπτη, κάνοντας σαφείς ερωτήσεις χωρίς προσωπική παρεμβολή καταγράφοντας τις απαντήσεις όπως ακριβώς ειπώθηκαν (Robson, 2011).

Βιβλιογραφική Επισκόπηση

Τα εργαλεία επικοινωνίας στην Ανοιχτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Οι πολυάριθμοι τρόποι επικοινωνίας της εξΑΕ βοηθούν τον διδασκόμενο που βρίσκεται σε απόσταση από τον διδάσκοντα να εκπαιδεύεται και να «οικοδομεί» τις γνώσεις του. Οι παραδοσιακοί τρόποι με τους οποίους μπορεί να επικοινωνήσει ο διδασκόμενος με τον διδάσκοντα είναι με τον γραπτό λόγο ή με τη χρήση τηλεφώνου και σε ορισμένες περιπτώσεις με την προσωπική επαφή. Λόγω της ανάπτυξης των νέων τεχνολογιών η επικοινωνία υλοποιείται συστηματικά μέσω τηλεφωνικών συνδιαλέξεων ή μέσω Διαδικτύου. Ομοίως υλοποιείται η παράδοση του εκπαιδευτικού υλικού (Μαρκέλλου, 2010).

Στην τωρινή εποχή η εξΑΕ διαθέτει ποικιλία Μέσων και εργαλείων για επικοινωνία και πρόσβαση στο εκπαιδευτικό υλικό που μπορεί να χρησιμοποιήσει σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Μια σύγχρονη τάση είναι η πρόσβαση στο εκπαιδευτικό υλικό μέσω περιβαλλόντων μάθησης στο Διαδίκτυο, όπου συμμετέχουν διδάσκοντες και διδασκόμενοι από οποιοδήποτε χώρο κι αν βρίσκονται. Από την άλλη όμως πρέπει οι σπουδαστές να έχουν τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες, ώστε να μπορούν να χρησιμοποιήσουν τα νέα Μέσα και εργαλεία και να επιτευχθούν οι στόχοι της ανάπτυξής τους (Αγγελή, Λιοναράκης, Παπαδημητρίου, Χαρτοφύλακα & Τζήλου, 2018).

Δυνατότητες των ΜΚΔ

Τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης (ΜΚΔ) αποτελούν σημαντικό κεφάλαιο στον αναπτυσσόμενο ψηφιακό κόσμο. Με τον όρο «Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης» εννοούμε τα δίκτυα εκείνα που αφορούν τις σχέσεις των ατόμων, τα οποία αλληλοεπιδρούν μεταξύ τους. Είναι δηλαδή διαδικτυακά περιβάλλοντα, στα οποία συμμετέχουν άτομα με παρόμοια ενδιαφέροντα, όπου γνωρίζονται ή δεν γνωρίζονται μεταξύ τους, ανταλλάσσουν ιδέες και απόψεις, μοιράζονται φωτογραφικό υλικό και βίντεο και μέσω αυτών διευρύνουν τον τομέα των σχέσεών τους εγχώρια αλλά και διεθνώς (Παπαδάκης & Σωτηριάδου, 2013).

Τα ΜΚΔ είναι μέρος του σύγχρονου Διαδικτύου και αποτελούν σημαντικά εργαλεία των τεχνολογιών Web2.0. Τα εργαλεία του Web2.0 χαρακτηρίζονται ως δεύτερη γενιά σύγχρονων τεχνολογιών και συμπεριλαμβάνουν ιστολόγια, ιστοεξερευνήσεις,

ΜΚΔ, wikis κ.ά. Τα άτομα που χρησιμοποιούν ΜΚΔ έχουν τη δυνατότητα να συνεργαστούν, να δημιουργήσουν από κοινού και να επεξεργαστούν το υλικό που προσφέρουν με εργαλεία σύγχρονης και ασύγχρονης επικοινωνίας (Ζησίμου, Καλοβρέκτης & Νιώρας, 2019).

Αξίζει να σημειωθεί πως συγκεκριμένα ΜΚΔ, όπως είναι το Facebook, το Twitter, το LinkedIn, το Ning κ.ά. μπορούν να αξιοποιηθούν για παιδαγωγικούς σκοπούς ως σύγχρονα εργαλεία στην ηλεκτρονική εκπαίδευση (Γρίσπου, 2019). Σύμφωνα με την Αργυροπούλου (2017) τα πιο δημοφιλή ΜΚΔ είναι τα:

- **Facebook:** η χρήση του αρχικά αφορούσε σπουδαστές πανεπιστημίων σε αντίθεση με σήμερα που απευθύνεται σε όλον τον κόσμο με ηλικιακό περιορισμό άνω των 13ών ετών. Το συγκεκριμένο Μέσο δίνει τη δυνατότητα στα μέλη του να επικοινωνούν με άλλα άτομα, γνωστά και άγνωστα με τα ίδια ενδιαφέροντα, να δημιουργούν το δικό τους προσωπικό προφίλ με φωτογραφίες, προσωπικά και οικογενειακά στοιχεία καθώς και βίντεο και με τον ίδιο τρόπο να αναζητούν προφίλ άλλων χρηστών. Μέσω του Facebook, η ανταλλαγή πληροφοριών και η συνεργασία φοιτητών από απόσταση γίνεται πιο εύκολη διότι αποδεικνύεται ένα καλό εργαλείο, π.χ. μια σελίδα ή μια ομάδα μπορεί να αξιοποιηθεί από καθηγητές/τριες και φοιτητές/τριες με σκοπό την ανταλλαγή σκέψεων και ιδεών αλλά και την επίλυση αποριών και τυχόν προβλημάτων.
- **Twitter:** ένας διαδικτυακός χώρος που παρέχει άμεσα ειδήσεις και πληροφορίες, δυνατότητα επικοινωνίας, διαμοιρασμό εικόνων και βίντεο και αποτελεί εύχρηστο ατομικό και ομαδικό εργαλείο. Μέσω του Twitter κάποιοι καθηγητές ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων δημιούργησαν λογαριασμούς για τους φοιτητές/τριες τους με σκοπό να ανεβάζουν πληροφορίες και εκπαιδευτικό υλικό προς όφελος τους.
- **LinkedIn:** ΜΚΔ με εστίαση σε επαγγελματικούς σκοπούς, το οποίο επιτρέπει στα μέλη του να ανταλλάσσουν πληροφορίες που αφορούν εργασιακά θέματα διαμορφώνοντας ένα προσωπικό επαγγελματικό προφίλ.
- **Pinterest:** ΜΚΔ, όπου τα μέλη ακολουθούν ο ένας τον άλλο. ανταλλάσσουν πληροφορίες, εικόνες και βίντεο, τα οποία κατηγοριοποιούν ανάλογα με συγκεκριμένες θεματικές π.χ. εκπαίδευση, υγεία, αθλητισμός κ.ά.
- **Instagram:** ΜΚΔ, στο οποίο οι χρήστες αναρτούν και μοιράζονται βίντεο και φωτογραφίες καθώς επίσης επικοινωνούν μεταξύ τους.
- **YouTube:** ΜΚΔ, το οποίο δίνει την δυνατότητα στους χρήστες να ανταλλάσσουν βίντεο και να παρακολουθούν συλλογές βίντεο άλλων χρηστών.

Τα βασικά χαρακτηριστικά των πιο δημοφιλών ΜΚΔ είναι η ενθάρρυνση για συμμετοχικότητα και ανατροφοδότηση, η διαφάνεια, η αμφίδρομη επικοινωνία (τα κοινά ενημερωτικά μέσα χαρακτηρίζονται από μονόδρομη), η ανάπτυξη κοινοτήτων αφού επιτρέπεται και ενθαρρύνεται η δημιουργία ομάδων με παρόμοιες ιδέες και σκέψεις και τέλος η συνδεσιμότητα, η οποία επιτρέπει τη σύνδεση με ιστοσελίδες και άτομα (Γεωργιάδου, 2017). Επιπροσθέτως, οι χρήστες του Facebook ξεπερνούν τα 2 δις, του Twitter τα 330 εκατ., του LinkedIn τα 260 εκατ., του Pinterest τα 200 εκατ., του YouTube το 1,5 δις και του Instagram τα 800 εκατ., ακολουθώντας βέβαια και άλλα κοινωνικά μέσα δικτύωσης με χαμηλό ποσοστό συμμετοχής (Bennet, 2020).

Τα ΜΚΔ είναι εργαλεία με σκοπό την ανταλλαγή πληροφοριών, γνώσεων, σκέψεων και ιδεών μέσω του Διαδικτύου. Άρα τα ΜΚΔ εκτός από το ότι επιτρέπουν στους φοιτητές να επικοινωνούν μεταξύ τους, υποστηρίζουν την επικοινωνία μεταξύ των καθηγητών και των φοιτητών/τριών και για τον λόγο αυτό η χρήση τους θεωρείται αναγκαία, αφού πρώτα τα ενδιαφερόμενα μέλη (διδάσκων και διδασκόμενος)

αποκτήσουν άριστη γνώση στον τρόπο λειτουργίας τους (Ζησίμου, Καλοβρέκτης & Νιώρας, 2019).

Η χρήση των ΜΚΔ ως εργαλεία επικοινωνίας

Η εξΑΕ άρχισε να χρησιμοποιεί αρκετά νωρίς τα ΜΚΔ ως εργαλεία για τη διευκόλυνση των εκπαιδευτικών της στόχων. Με την βοήθεια λοιπόν των ΜΚΔ επιτρέπεται η επικοινωνία, η ανταλλαγή απόψεων, η τροφή για σκέψη λόγω του μεγάλου εύρους πληροφοριών και η συνεργατικότητα. Πολύ σημαντικό είναι πως η συνεργατικότητα και η ανταλλαγή απόψεων στο Διαδίκτυο επιτρέπει την επικοινωνία είτε σε πραγματικό χρόνο ανάμεσα στον εκπαιδευτή και εκπαιδευόμενο είτε σε διαφορετικό χρόνο για παράδειγμα με email (Τίγκας, 2016). Ακόμα είναι ιδιαίτερα χρήσιμα προς την υποστήριξη που χρειάζεται να προσφέρει σε ορισμένες περιπτώσεις ο καθηγητής στον φοιτητή. Οι πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης με τη βοήθεια που προσφέρουν μέσω της συνεργατικότητας, μειώνουν το ποσοστό εγκατάλειψης σπουδών των φοιτητών, αφού η επικοινωνία και η αλληλοστήριξη μεταξύ τους οδηγεί στο να μένει αναλλοίωτο το ενδιαφέρον των φοιτητών (ό.π.).

Τα ΜΚΔ τα οποία χρησιμοποιούνται περισσότερο είναι: πρώτον το Facebook, λόγω της φιλικότητας και αμεσότητας του περιβάλλοντος. Ακολουθεί το Twitter, που χρησιμοποιείται στην εκπαίδευση κυρίως από την πλευρά του διδάσκοντα, ώστε μέσα από τον προσωπικό του λογαριασμό να ενημερώνονται οι ενδιαφερόμενοι για εκπαιδευτικό υλικό. Τρίτο είναι το LinkedIn και τέλος το Pinterest λόγω των κατηγοριοποιήσεών του και της ελκυστικής χρήσης εικόνας/γραφικών.

Η χρήση των ΜΚΔ ως εργαλεία υποστήριξης

Η ευχρηστία και η ευχέρεια της άμεσης επαφής των ΜΚΔ αποτελούν πλεονεκτήματα στην υποστήριξη των εκπαιδευομένων στην εξΑΕ. Λόγω του ότι τα ΜΚΔ επιτρέπουν να γίνεται πιο προσβάσιμη και εύκολη η επικοινωνία, αλλά και επειδή βοηθάνε στην αποτελεσματική απόκτηση γνώσεων από απόσταση, οι απόψεις των μαθητευομένων είναι θετικές προς αυτά. Ειδικότερα η πλατφόρμα του Facebook διευκολύνει την ανταλλαγή του υλικού, κάνει εύκολη την εύρεση νέων πληροφοριών και ιδεών, λόγω του ότι ο κάθε χρήστης μπορεί να προσθέσει όποια πληροφορία επιθυμεί και τέλος προσφέρει δραστηριότητες εκπαιδευτικού χαρακτήρα, στις οποίες μπορούν να συμμετέχουν πολλά άτομα (Παπαδάκης & Σωτηριάδου, 2013).

Σύμφωνα με έρευνα που πραγματοποιήθηκε από τους Σωτηριάδου & Παπαδάκη το 2013 και αφορούσε το κατά πόσο τα κοινωνικά δίκτυα βοηθάνε τον τρόπο εκπαίδευσης των ενδιαφερόμενων, τα αποτελέσματα ήταν άκρως θετικά, διότι τα ΜΚΔ βοηθούν ολοένα και περισσότερα άτομα να συμμετέχουν, να αλληλοβοηθούνται, να δημιουργούν περισσότερο φιλική ατμόσφαιρα και τέλος να μπορούν να λύνουν δυσνόητα για αυτούς ζητήματα.

Εν κατακλείδι, η ηλεκτρονική εκπαίδευση έχει ενισχυθεί από τα ΜΚΔ, κυρίως στην υποστήριξη που δέχονται οι εκπαιδευόμενοι από τις δυνατότητές τους σε σημείο να θεωρούνται ανεκτίμητα, απαραίτητα και ιδιαίτερα εύκολα στην χρήση τους (Kilis, Gulbahar, Rapp & Sitnikova, 2017).

Τα ΜΚΔ με τη συνεχόμενη ανάπτυξη της τεχνολογίας άρχισαν να χρησιμοποιούνται όλο και περισσότερο και αυτό βοήθησε στο να ενταχθούν και στον τομέα της εξΑΕ για να διευκολύνουν την επικοινωνία και την υποστήριξη των φοιτητών. Στόχος είναι τα ΜΚΔ να χρησιμοποιούνται σωστά και με στοχοθεσία από τους φοιτητές αλλά και από τους καθηγητές, ώστε να λειτουργούν επικουρικά και αποτελεσματικά στην εκπαίδευση (Πετρίδης, 2016). Τα ΜΚΔ πρέπει να ενσωματωθούν σταδιακά σε προγράμματα εξΑΕ και να υιοθετηθούν από όλα τα πανεπιστημιακά ιδρύματα, όπου

είναι εφικτό, καθώς η απήχηση τους είναι μεγάλη από τον εκπαιδευτικό κόσμο (Ετεοκλέους & Μάνιου, 2012).

Τα ΜΚΔ σε προγράμματα ξένων ανοιχτών Πανεπιστημίων

Το αυξανόμενο ενδιαφέρον για τα ΜΚΔ οδήγησε τους εκπαιδευτές να εξετάσουν τη χρήση τους για ακαδημαϊκούς σκοπούς. Ο λόγος ήταν η προώθηση της συνεργατικής μάθησης και η δημιουργία «κοινότητας» μεταξύ φοιτητών από τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (Guy, 2012). Το Ανοιχτό Πανεπιστήμιο της Μ. Βρετανίας (OU-UK) είναι πρωτοπόρο σε θέματα προώθησης εκπαιδευτικών προγραμμάτων με σύγχρονη τεχνολογία. Σχετική έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο Ανοιχτό Πανεπιστήμιο της Μ. Βρετανίας έδειξε πως προτείνουν στους εκπαιδευτές να χρησιμοποιούν εργαλεία που διευκολύνουν τη συνεργατική μάθηση, όπως τα ιστολόγια και τα wikis, διότι αυτά δίνουν τη δυνατότητα της ανταλλαγής πληροφοριών, φωτογραφικού υλικού αλλά και βίντεο. Επίσης, άλλη έρευνα που έγινε στο ίδιο πανεπιστήμιο κατευθύνει τους εκπαιδευτές να χρησιμοποιούν πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης, όπως είναι το Facebook, το Eigg & Ning, το LinkedIn, το MySpace και άλλα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, διότι διευκολύνουν και ενισχύουν τη σύγχρονη συνεργατική μάθηση. Τονίζεται πως αυτά είναι πολλά υποσχόμενα για τον χώρο της Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (Tess, 2013).

Παρόλο ότι το ΕΑΠ χρησιμοποιεί παρόμοια μεθοδολογία με το Ανοιχτό Πανεπιστήμιο της Μεγάλης Βρετανίας δεν έχει ενσωματώσει σε μεγάλο βαθμό τα ΜΚΔ. Ωστόσο, το ΕΑΠ υιοθετεί περιβάλλοντα και εφαρμογές του Διαδικτύου για να υποστηρίξει τα προγράμματα που διδάσκονται με την εξ αποστάσεως μέθοδο (Σούμα, 2017).

Το Ανοιχτό Πανεπιστήμιο της Νοτίου Αφρικής είναι ένα πανεπιστήμιο που προσπαθεί να εναρμονίζεται με τις σύγχρονες τεχνολογικές τάσεις. Δεν θα μπορούσε λοιπόν να αφήσει έξω από τα προγράμματα εκπαίδευσης του τα ΜΚΔ. Σχετική έρευνα που έγινε στο εν λόγω πανεπιστήμιο είχε ως στόχο να αναδείξει τον αντίκτυπο των ΜΚΔ στη μάθηση των φοιτητών, ιδιαίτερα στο επίπεδο της εμπλοκής και της συνεργασίας ανάμεσα τους καθώς χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο. Τα αποτελέσματα λοιπόν ήταν θετικά διότι η χρήση του facebook αύξησε σημαντικά τη συνεργασία και την αλληλοβοήθεια μεταξύ των φοιτητών καθώς οι τελευταίοι χρησιμοποίησαν τρόπους που ξεπερνούν τις παραδοσιακές δραστηριότητες τάξης (Mdobila, Muhandji & Ndebele, 2014). Η έρευνα κατέληξε στο συμπέρασμα πως τα ΜΚΔ, όπως π.χ. το Facebook, μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως εκπαιδευτικά εργαλεία για να κάνουν τους φοιτητές να εμπλακούν στη μαθησιακή διαδικασία και να συνεργαστούν ώστε να φέρουν σε πέρας τις ακαδημαϊκές τους δραστηριότητες (ό.π.).

Το Ανοιχτό Πανεπιστήμιο του Καναδά (Athabasca) σε έρευνα που είχε δημοσιεύσει ανέφερε πως χρησιμοποίησε ένα πρόγραμμα κοινωνικής αλληλεπίδρασης που λεγόταν EduSource και έδινε τη δυνατότητα στους φοιτητές να συνδέονται, να παρατηρούν και να αλλάζουν τα αποτελέσματα της αναζήτησης των πληροφοριών (Ally, Anderson, Cleveland-Innes, Friesen, Graham, Petrinjak & Schafer, 2005). Τα τελευταία χρόνια όμως οι ερευνητές του Athabasca δημιουργούν εφαρμογές ώστε να παραδίδουν μαθήματα μέσω κινητών συσκευών όπως είναι το PDAs, το IPods και τα κινητά τηλέφωνα (ό.π.). Επιπλέον το Ανοιχτό Πανεπιστήμιο του Καναδά χρησιμοποιεί τον ευέλικτο τύπο μάθησης S (s= social= κοινωνικός) μέσω των ΜΚΔ, ώστε να εδραιώσει το πρόγραμμα ευέλικτης κοινωνικής μάθησης (mobile learning), κάνοντας την τελευταία όσο το δυνατόν πιο προσιτή στον φοιτητή (McGreal, Cheung, Tin & Schafer, n.d.).

Τέλος το Ανοιχτό Πανεπιστήμιο της Ινδίας (IGNOU) κάνοντας χρήση των εργαλείων Web2.0 προσπαθεί να διευκολύνει τη μάθηση των φοιτητών καθώς και τη συνεργασία

τους με το εκπαιδευτικό προσωπικό του πανεπιστημίου. Το IGNOU χρησιμοποίησε την εφαρμογή Whats'App, που επιτρέπει την άμεση επικοινωνία των ατόμων και την ανταλλαγή πληροφοριών και εικόνων με σκοπό να παρέχουν οι εκπαιδευτές συμβουλές ώστε να αποσαφηνιστούν τυχόν απορίες των φοιτητών. Η εφαρμογή αυτή λειτούργησε υπέρ των συμβουλευτικών εικονικών συνεδριών βοηθώντας τους φοιτητές να φέρουν σε πέρας τις εκπαιδευτικές τους υποχρεώσεις (Anurama, 2017).

Κοινότητες Μάθησης- Επαγγελματικά Δίκτυα Μάθησης και ΜΚΔ

Οι κοινότητες μάθησης περιλαμβάνουν άτομα, τα οποία αλληλοεπιδρούν και επικοινωνούν, θέτοντας ένα κοινό στόχο και οριοθετώντας μία ορισμένη γνωστική περιοχή. Τα άτομα αυτά που συμμετέχουν στις κοινότητες μάθησης μοιράζονται απόψεις και ιδέες με συζήτηση, συλλέγουν και ανταλλάσσουν πληροφορίες για κοινούς στόχους με αποτέλεσμα να ικανοποιούν τις μαθησιακές τους ανάγκες. Οι κοινότητες μάθησης λαμβάνουν χώρα και εξ αποστάσεως και δια ζώσης (Τζιμογιάννης & Τσιωτάκης, 2011).

Η εξΑΕ παρέχει τα εκπαιδευτικά εργαλεία ώστε να μπορούν οι συμμετέχοντες να συγκεντρώνουν τις πληροφορίες τους και να αυτονομούνται μαθησιακά αλλά και αξιοποιεί στο μέγιστο τη χρήση του Διαδικτύου ώστε να υφίσταται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, με σκοπό να δημιουργούνται κοινότητες μάθησης με κοινούς σκοπούς και στόχους. Οι κοινότητες αυτές προσφέρουν σημαντική βοήθεια στα μέλη για την συλλογή και απόκτηση πληροφοριών και γνώσεων καθώς και για την οργάνωση τους. Επίσης ενισχύουν την εμπιστοσύνη και την αυτοπεποίθηση μεταξύ των μελών (Ζυγούρης & Μαυροειδής, 2013).

Η χρήση των ΜΚΔ στη μάθηση περιλαμβάνει την κατανόηση, τη δικτύωση, την εξέλιξη της επαγγελματικής ταυτότητας και τη μετασχηματίζουσα μάθηση. Οι εικονικές διαδικτυακές κοινότητες, οι οποίες διευκολύνονται μέσω των ΜΚΔ παρέχουν επαγγελματικά δίκτυα, κοινωνικές σχέσεις και μάθηση πέραν από την σκοπιά της συνηθισμένης εμπειρίας του ατόμου. Η μελέτη του King (n.d.), έδειξε πως η χρήση των ΜΚΔ και των εικονικών κοινοτήτων χρησιμοποιούνται ως στρατηγικές μάθησης για προπτυχιακές σπουδές και για συνεχιζόμενη μάθηση πέραν από την τυπική εκπαίδευση. Η χρήση των ΜΚΔ όπως είναι το Facebook, το Twitter, το MySpace, το LinkedIn και άλλα χρησιμοποιούνται τόσο για την επικοινωνία όσο και για την ενδυνάμωση των δικτύων και την επέκταση των κοινοτήτων μάθησης.

Πέραν από τον προσδιορισμό της έννοιας της κοινότητας με τις πολύπλοκες διαστάσεις της, είναι σημαντικό να αναγνωρίζουμε τα πολλαπλά επίπεδα, στα οποία τα επαγγελματικά δίκτυα μάθησης διαμορφώνονται (προσωπικά, διαπροσωπικά, οργανωτικά) και αναλύονται (σχολείο, εκπαιδευτικοί). Η θεωρία του κοινωνικού κεφαλαίου θα μπορούσε να παρέχει ένα επίπεδο με πολλαπλά πλαίσια έτσι ώστε να αναλογιστούμε τις βασικές διαστάσεις των επαγγελματικών δικτύων μάθησης, όπως είναι οι αξίες που μοιράζονται, η εμπιστοσύνη, η κοινή λύση προβλημάτων και η κοινωνική αλληλοεπίδραση στα ΜΚΔ, η πολύπλοκη αλληλοεπίδραση μεταξύ των διαστάσεων και των ικανοτήτων και οι σχέσεις ανάμεσα στις ικανότητες αναφορικά με τα πολλαπλά επίπεδα ανάλυσης. Η θεωρία του κοινωνικού κεφαλαίου μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να αναπτύξει και να αναλύσει τις δομικές και τις σχετικές διαστάσεις των κοινωνικών αλληλοεπιδράσεων των εκπαιδευτικών εξετάζοντας τα κοινωνικά δίκτυα των εμπλεκόμενων αλλά και την εμπιστοσύνη τους καθιστώντας αυτά τα τελευταία δύο σημαντικές διαστάσεις των επαγγελματικών δικτύων μάθησης (Brok, Daly, Moolenaar, Sleegers & Verbiest, 2013). Εν κατακλείδι το να «συνδεθείς» στη πραγματικότητα σημαίνει πολύ περισσότερη εμπλοκή διότι χρησιμοποιείς τα ΜΚΔ για να βρεις και να μοιραστείς πηγές, να δώσεις συμβουλές σχετικές με

δύσκολα διλήμματα και να οικοδομήσεις επαγγελματικές κοινότητες μάθησης με άλλους συναδέλφους (Sack-Min, 2017).

Ευρήματα της εμπειρικής έρευνας

Η μέθοδος της ποσοτικής και ποιοτικής έρευνας που ακολουθήθηκε συμβάλλει στην απάντηση και των τριών ερευνητικών ερωτημάτων. Τα αποτελέσματα που παρουσιάστηκαν έδειξαν κοινά αλλά και διαφορετικά δεδομένα από τις έρευνες που αναλύθηκαν στη βιβλιογραφική επισκόπηση.

Αρχικά το πρώτο ερευνητικό ερώτημα παρουσιάζεται ως εξής: «Ποιες καλές πρακτικές και μεθοδολογίες αξιοποιούν τα Ανοιχτά Πανεπιστήμια Διεθνώς με τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης ώστε να υποστηρίξουν τους φοιτητές τους;». Το ερευνητικό ερώτημα απαντήθηκε μέσα από την βιβλιογραφική επισκόπηση της παρούσας εργασίας. Πανεπιστημιακά ιδρύματα που χρησιμοποιούν τα ΜΚΔ είναι το Ανοιχτό Πανεπιστήμιο της Βρετανίας, το Ανοιχτό της Νοτίου Αφρικής, του Καναδά, της Ινδίας αλλά και άλλων ξένων ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ανά τον κόσμο. Τα ΜΚΔ που χρησιμοποιούν τα ιδρύματα αυτά και έχουν ευρύ κοινό είναι το Facebook, το Twitter, το Instagram, το YouTube, το Skype, τα Blogs, τα Wikis, το LinkedIn και γενικότερα τα εργαλεία που προσφέρει το Web2.0. Το αυξανόμενο ενδιαφέρον για τα Μέσα αυτά οδήγησε τους ερευνητές να εξετάσουν τη χρήση τους για ακαδημαϊκούς σκοπούς και ο λόγος ήταν ότι τα ιδρύματα Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης προωθούν τη συνεργατική μάθηση και την δημιουργία «κοινότητας» μεταξύ των φοιτητών (Guy, 2012). Τα ευρήματα των ερευνών που μελετήθηκαν έδειξαν ότι η χρήση των ΜΚΔ από τα πανεπιστημιακά ιδρύματα που έχουν αναφερθεί λειτουργεί σε επικοινωνιακό και συνεργατικό επίπεδο μεταξύ των φοιτητών αλλά και μεταξύ των φοιτητών και των καθηγητών τους, καθώς επίσης η χρήση τους από τους καθηγητές δρα υποστηρικτικά προς τους φοιτητές για την ολοκλήρωση μιας εργασίας ή ενός project που τους έχει ανατεθεί (Killis, Gulbahar & Rapp, 2016). Ωστόσο η χρήση των Μέσων αυτών προϋποθέτει ορθή λειτουργικότητα και στρατηγική ώστε να αποφευχθούν προβλήματα καταπάτησης προσωπικών δεδομένων, δεοντολογίας αλλά και της υποβάθμισης της μαθησιακής διαδικασίας (Mnkandla & Minnaar, 2017).

Συνοψίζοντας όλα τα παραπάνω αλλά και όσα λεπτομερώς έχουν αναφερθεί στη βιβλιογραφική επισκόπηση της παρούσας έρευνας, αντιλαμβάνεται κανείς πως τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης είναι χρήσιμα και μπορούν να λειτουργήσουν επικουρικά και στον τομέα της εκπαίδευσης. Εκείνο που σαφέστατα πρέπει να προσεχθεί είναι ο τρόπος που θα ενταχθούν στη μαθησιακή κοινότητα και η στρατηγική που θα ακολουθηθεί για την ορθή λειτουργικότητα τους.

Το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα «Οι ΣΕΠ του ΕΑΠ αξιοποιούν τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης στην επικοινωνία και συνεργασία με τους φοιτητές και με ποιους τρόπους;» απαντήθηκε από δέκα ερωτήσεις του ερωτηματολογίου και από τρεις ερωτήσεις της συνέντευξης.

Από τα 133 άτομα που συμμετείχαν στην ποσοτική έρευνα, η πλειονότητα είναι χρήστες των ΜΚΔ και μάλιστα σε περισσότερα του ενός, εκτός από 3 άτομα που δεν έχουν καθόλου λογαριασμό σε κανένα Μέσο, καθώς επίσης χρήστες των ΜΚΔ είναι και οι πέντε συμμετέχοντες που πήραν μέρος στις συνεντεύξεις. Το μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων του ερωτηματολογίου δήλωσε πως κάνει χρήση της πλατφόρμας Skype, Facebook και LinkedIn με τους συνεντευξιαζόμενους να ενισχύουν με τις απαντήσεις τους τις επιλογές αυτές. Ωστόσο το μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων στην ποσοτική έρευνα τα χρησιμοποιεί για να επικοινωνεί με το φιλικό του περιβάλλον ενώ το ίδιο ποσοστό εκδήλωσε μειωμένο ενδιαφέρον στο να επικοινωνεί με το οικογενειακό του περιβάλλον.

Επιπλέον στα ερωτήματα αν οι ΣΕΠ ενδιαφέρονται να συνεργάζονται και να επικοινωνούν για παιδαγωγικούς σκοπούς μέσω των ΜΚΔ με τους φοιτητές τα αποτελέσματα έδειξαν πως οι περισσότεροι είναι θετικοί στο να το πράξουν. Ωστόσο όμως οι συνεντευξιαζόμενοι είχαν διαφορετικές απόψεις στο θέμα αυτό με τους τέσσερις να δηλώνουν πως μπορούν να βοηθήσουν στη μαθησιακή διαδικασία και στους διδακτικούς στόχους, όμως μπορούν να λειτουργήσουν ανασταλτικά αν δεν ελέγχονται αυστηρά. Αντίθετα ένας μόνο συνεντευξιαζόμενος ήταν κατηγορηματικός ότι η επικοινωνία και η συνεργασία των φοιτητών με τα ΜΚΔ δεν συνδέεται και δεν είναι αποδοτική. Στην ερώτηση μάλιστα ποιο ή ποια από αυτά τα Μέσα (Facebook, Twitter, Instagram, YouTube, LinkedIn, Blogs, Wikis, Skype) είναι ικανά να ενισχύσουν τη μάθηση τα αποτελέσματα έδειξαν πως οι περισσότεροι ΣΕΠ θεωρούν λειτουργικά για μάθηση το YouTube, τα Blogs, τα Wikis και το Skype ενώ οι 4 από τους 5 συνεντευξιαζόμενους προτείνουν το Facebook, το Skype for Business, το Viber, το Tik Tok αλλά και το YouTube. Η άποψη αυτή ενδυναμώνεται αν μελετήσει κανείς τον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιούνται τα Μέσα σε διάφορα προγράμματα σπουδών από Ανοιχτά αλλά και Παραδοσιακά Πανεπιστήμια διεθνώς. Πράγματι Ανοιχτά Πανεπιστήμια όπως είναι το Open University στην Αγγλία παροτρύνει τους διδάσκοντες του να χρησιμοποιούν εργαλεία του Web2.0 και ειδικά τα ΜΚΔ διότι ενισχύουν τη σύγχρονη συνεργατική μάθηση και είναι πολλά υποσχόμενα στον χώρο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (Tess, 2009). Επίσης μελέτη στο Ανοιχτό Πανεπιστήμιο της Νοτίου Αφρικής κατέληξε στο συμπέρασμα πως τα ΜΚΔ μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως εκπαιδευτικά εργαλεία ώστε οι φοιτητές να έχουν έναν πιο ενεργό ρόλο στη μαθησιακή διαδικασία, να συνεργαστούν και να ολοκληρώσουν τις εκπαιδευτικές τους δραστηριότητες (Mdobila, Muhandji & Ndebele, 2014). Επιπλέον την ίδια τακτική ακολουθεί και το Ανοιχτό Πανεπιστήμιο της Ινδίας κάνοντας χρήση των εργαλείων Web2.0 τονίζοντας ότι διευκολύνει τη μαθησιακή διαδικασία των φοιτητών και την αλληλεπίδραση με τους καθηγητές τους (Anurama, 2017). Στην ερώτηση για τα οφέλη που προσφέρουν τα ΜΚΔ στην επικοινωνία και στη συνεργασία με τους φοιτητές, τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν πως η πλειονότητα των ΣΕΠ συμφωνεί ότι υπάρχει επικοινωνία και συνεργασία με τους φοιτητές σε οποιοδήποτε χρόνο, υπάρχει συχνότητα στην επικοινωνία και στη συνεργασία, υπάρχει ανταλλαγή πληροφοριών και γνώσεων καθώς επίσης και αλληλεπίδραση, μειώνεται το άγχος των φοιτητών και τέλος πως καλλιεργείται το αίσθημα «ανήκειν» στην ομάδα. Τα παραπάνω αποτελέσματα έρχεται να ενισχύσει η συλλογή των ποιοτικών δεδομένων από τους συνεντευξιαζόμενους, οι οποίοι υποστηρίζουν στο σύνολό τους πως τα οφέλη των ΜΚΔ είναι η αμεσότητα στο χρόνο, ο εύκολος τρόπος επικοινωνίας, η ανταλλαγή ιδεών και απόψεων για συγκεκριμένα θέματα, η υποστήριξη στη μελέτη, η κριτική, η συγκέντρωση αξιολογήσεων και η οργάνωση αντιδράσεων, η δυνατότητα του άμεσου μηνύματος με πολλούς αποδέκτες και γενικότερα η συρρίκνωση του χρόνου και η ταχύτητα στην πληροφορία.

Τέλος το μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων της ποσοτικής έρευνας απάντησε πως θεωρεί χρήσιμο να επικοινωνεί μέσω τηλεδιάσκεψης με τους φοιτητές ενώ στην επικοινωνία μέσω των άμεσων μηνυμάτων οι απαντήσεις τους στο μεγαλύτερο ποσοστό ήταν ισάριθμες στο ότι είναι και πολύ χρήσιμος τρόπος και λιγότερο χρήσιμος ο τρόπος αυτός επικοινωνίας.

Όσον αφορά το τρίτο ερευνητικό ερώτημα το οποίο σχετίζεται με την αξιοποίηση των ΜΚΔ από τους ΣΕΠ του ΕΑΠ για υποστηρικτικούς και παιδαγωγικούς σκοπούς, απαντάται από επτά ερωτήσεις του ερωτηματολογίου καθώς και επικουρικές απαντήσεις δόθηκαν σε δύο ερωτήσεις των συνεντεύξεων. Στην ερώτηση αν θα προωθούσαν εκπαιδευτικό υλικό στους φοιτητές μέσω των ΜΚΔ οι περισσότεροι

ΣΕΠ απάντησαν αρνητικά, παρόλο που ένα αξιόλογο ποσοστό των ερωτηθέντων της τάξεως του 26,3% απάντησε θετικά στην προώθηση εκπαιδευτικού υλικού μέσω των ΜΚΔ. Επίσης για το αν θα έλυναν απορίες των φοιτητών μέσω των Μέσων αυτών τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι περισσότεροι συμμετέχοντες ήταν θετικοί στο να βοηθήσουν τους φοιτητές με τον τρόπο αυτό. Επιπλέον στο πόσο συχνά χρειάζεται να τους υποστηρίξουν μέσω των ΜΚΔ, οι περισσότεροι και σε αυτή την ερώτηση δεν ήταν καθόλου αρνητικοί, οδηγώντας στο συμπέρασμα να αντιληφθούμε ότι θα τα χρησιμοποιούσαν για υποστηρικτικούς σκοπούς. Ωστόσο στο αν θα επεξηγούσαν γνώσεις ή πληροφορίες που έχουν διδάξει μέσω των ΜΚΔ, τα μεγαλύτερα ποσοστά που καταγράφηκαν ήταν ισάριθμα με τους μισούς από αυτούς να είναι θετικοί και τους άλλους μισούς να είναι λιγότεροι θετικοί. Βέβαια στην ερώτηση σε ποιο βαθμό πιστεύουν πως η χρήση των ΜΚΔ για υποστηρικτικούς και παιδαγωγικούς σκοπούς θα μείωνε το άγχος των φοιτητών για την εκπόνηση μιας γραπτής εργασίας (Γ.Ε.), η πλειονότητα των συμμετεχόντων έδειξε να πιστεύει πως η χρήση τους θα μείωνε σημαντικά το άγχος των φοιτητών για την ολοκλήρωσή της. Σε κάποιο βαθμό το εύρημα αυτό είναι αναμενόμενο εφόσον τα ΜΚΔ χαρακτηρίζονται από αμεσότητα και φιλικότητα στην επικοινωνία αρκεί ο διδάσκων να είναι εξοικειωμένος με τη χρήση τους. Επιπλέον η δυνατότητα να τα χρησιμοποιήσει ο φοιτητής σε οποιοδήποτε χρόνο και ειδικά όταν τον κυριεύει το άγχος ώστε να ολοκληρώσει μια εργασία θα λέγαμε ότι είναι μεγίστης σημασίας.

Τέλος στην ερώτηση αν συμφωνούν να συμπεριληφθούν κάποια από τα ΜΚΔ επίσημα ως εργαλεία υποστήριξης και επικοινωνίας προς τους φοιτητές στα Προγράμματα Σπουδών του ΕΑΠ, η πλειονότητα του δείγματος ήταν θετική με το αντίστοιχο ποσοστό να αγγίζει το 30,1%. Η άποψή τους αυτή δικαιολογήθηκε με τους περισσότερους όπως αναφέρθηκε πιο πάνω να συμφωνούν λέγοντας πως τα Μέσα αυτά προσφέρουν άμεση επικοινωνία και υποστήριξη, είναι σε θέση να επεξηγούν γνώσεις και πληροφορίες, καλλιεργούν το αίσθημα «ανήκειν» στην ομάδα, προωθούν την αλληλεπίδραση, την συνεργασία, τη μάθηση, την ανταλλαγή ιδεών καθώς επίσης μειώνουν το αίσθημα της απομόνωσης και προσφέρουν πρόσβαση στην πληροφορία με εξαιρετική ταχύτητα. Βέβαια οι συμμετέχοντες τόνισαν πως όλα τα παραπάνω θα πρέπει να γίνουν με αυστηρότητα, προσοχή και στρατηγική, ώστε να αποφευχθούν αρνητικές καταστάσεις που θα προσβάλλουν τους ίδιους αλλά και τους φοιτητές τους. Το εύρημα αυτό είναι σημαντικό και ενδυναμώνεται από έρευνα, η οποία πραγματοποιήθηκε στο πανεπιστήμιο UNISA και συμπέρανε πως τα ΜΚΔ γεννούν νέες ιδέες και επιλύουν προβλήματα μέσω συζητήσεων αλλά μόνο σε ένα ασφαλές ηλεκτρονικό περιβάλλον μάθησης με στόχο την κατάκτηση της γνώσης (Minaar & Mnkandla, 2017).

Επίσης ενδεικτικά οι ΣΕΠ πρότειναν κάποια από τα ΜΚΔ που θα μπορούσε να συμπεριλάβει το ΕΑΠ στα προγράμματα σπουδών του όπως είναι το Skype, το Facebook, το Messenger, το YouTube, τα Bogs, τα Wikis, το Viber, το LinkedIn και φυσικά την πλατφόρμα Moodle που ήδη χρησιμοποιεί το ΕΑΠ. Τέλος αξίζει να αναφερθεί πως ένα μικρό ποσοστό των ΣΕΠ είναι αντίθετο με το να συμπεριληφθούν κάποια από τα ΜΚΔ επίσημα ως εργαλεία υποστήριξης και επικοινωνίας σε προγράμματα σπουδών του ΕΑΠ λόγω του ότι δεν έχουν αναπτυχθεί με στόχο τη μάθηση, κρύβουν κινδύνους αν δεν χρησιμοποιηθούν σωστά, δεν μπορούν να υιοθετηθούν θεσμικά από το πανεπιστήμιο και δεν μπορούν να αντικαταστήσουν τη δια ζώσης διδασκαλία.

Από την άλλη πλευρά τα ποιοτικά ευρήματα, που ενισχύουν θετικά τις απαντήσεις των ποσοτικών ευρημάτων και σε κάποιες περιπτώσεις αρνητικά για το τρίτο ερευνητικό ερώτημα, αποδεικνύουν πως οι συνεντευξιαζόμενοι θεωρούν την Τηλεδιάσκεψη και τα άμεσα μηνύματα εξαιρετικά εργαλεία υποστήριξης και

επικοινωνίας, διότι μέσω αυτών οι ΣΕΠ μπορούν να βοηθούν και να υποστηρίζουν τους φοιτητές ώστε να λύνουν απορίες, να ανταλλάσσουν απόψεις και ιδέες, να γνωριστούν καλύτερα μεταξύ τους και τέλος να υπάρχει συνεργασία και αλληλεπίδραση μεταξύ των εμπλεκόμενων. Ωστόσο όμως στην ερώτηση αν συμφωνούν να συμπεριληφθούν κάποια από τα ΜΚΔ επίσημα ως εργαλεία υποστήριξης και επικοινωνίας στα Προγράμματα Σπουδών του ΕΑΠ, οι συμμετέχοντες έδωσαν διαφορούμενες απαντήσεις με τους 4 από τους 5 να συμφωνούν αρκετά αλλά με πάρα πολλούς περιορισμούς και αυστηρά πρωτόκολλα λειτουργίας και χρήσης, τονίζοντας ακόμα πως δεν υπάρχει απαγόρευση από το ΕΑΠ να χρησιμοποιηθούν τα ΜΚΔ από τους ΣΕΠ, εφόσον εκείνοι θεωρήσουν ότι τους βοηθούν να εκπληρώσουν διδακτικούς και παιδαγωγικούς στόχους που τους έχουν ανατεθεί και με 1 στους 5 να είναι καθολικά αντίθετος τονίζοντας πως η πλατφόρμα του ΕΑΠ και το Skype καλύπτουν τα ζητούμενα των θεματικών ενοτήτων.

Τέλος τα δύο τελευταία ερευνητικά ερωτήματα απαντώνται ταυτόχρονα από τις τρεις τελευταίες ερωτήσεις του ερωτηματολογίου αλλά και από τις δύο τελευταίες ερωτήσεις των συνεντεύξεων. Οι ερωτήσεις του ερωτηματολογίου σχετίζονται με το αν οι συμμετέχοντες συμμετέχουν σε Επαγγελματικά Δίκτυα Μάθησης, αν τα ΜΚΔ ενδυναμώνουν την οργάνωση και ενίσχυση των Δικτύων. Οι περισσότεροι συμμετέχοντες του ερωτηματολογίου απάντησαν πως δεν συμμετέχουν (αυτό ίσως δικαιολογείται πως το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος έχει προϋπηρεσία έως 5 έτη ως ΣΕΠ στο ΕΑΠ και ίσως δεν πρόλαβαν να επεκταθούν ακόμα σε τέτοιες συμμετοχές) σε τέτοια Δίκτυα, ωστόσο όμως θεωρούν πως τα ΜΚΔ τα ενδυναμώνουν λειτουργικά και θεωρούν πως το Skype είναι το καταλληλότερο Μέσο για τα Δίκτυα αυτά, ακολουθώντας με μια πιο μικρή δυναμική αλλά εξίσου σημαντική το LinkedIn, τα Blogs, τα Wikis και το YouTube. Την άποψη αυτή ενθαρρύνουν και έρευνες που αναφέρονται στα επαγγελματικά δίκτυα μάθησης τονίζοντας ότι τα ΜΚΔ είναι λειτουργικά για επαγγελματική μάθηση, επεκτείνουν με νέες προοπτικές τις κοινότητες μάθησης και βοηθούν στο να αξιοποιηθούν νέες συμμετοχικές μορφές ώστε να υποστηριχθεί η μάθηση (King, n.d.· Lewis & Rosen, 2016· Schrader, 2015).

Από την άλλη πλευρά, οι συνεντευξιζόμενοι απάντησαν και οι 5 πως συμμετέχουν σε Επαγγελματικά Δίκτυα Μάθησης και ενδεικτικά ανέφεραν και οι 5 κάποια ΜΚΔ που είναι ικανά να ενισχύσουν τα Δίκτυα αυτά, όπως είναι για παράδειγμα το Facebook, το Viber, το LinkedIn, το Skype, το Whats App και το Twitter. Αξίζει να σημειωθεί πως 2 από τους 5 ερωτώμενους τόνισαν ότι οποιοδήποτε Μέσο μπορεί να χρησιμοποιηθεί και να λειτουργήσει επικουρικά, αρκεί να έχει έναν ορθό εκπαιδευτικό σχεδιασμό.

Συμπεράσματα

Βάσει των αποτελεσμάτων της έρευνας αντιλαμβανόμαστε πως οι ΣΕΠ είναι στην πλειονότητα τους πρόθυμοι να επικοινωνούν, να συνεργάζονται και να υποστηρίζουν τους φοιτητές τους μέσω των ΜΚΔ για παιδαγωγικούς σκοπούς. Υπάρχει ομοφωνία απόψεων των συμμετεχόντων ότι απαιτείται ο κατάλληλος λειτουργικός και δομημένος σχεδιασμός αξιοποίησης των ΜΚΔ με αυστηρούς κανόνες χρήσης ώστε να μην υπάρχουν προβλήματα (όπως προστασίας προσωπικών δεδομένων) στους ίδιους, στους φοιτητές αλλά και στη μαθησιακή διαδικασία γενικότερα. Επίσης είναι στην πλειονότητα τους σύμφωνοι να συμπεριληφθούν κάποια από τα Μέσα αυτά επίσημα ως εργαλεία υποστήριξης και επικοινωνίας στα προγράμματα σπουδών του ΕΑΠ, κάτι που έρχεται σε συμφωνία με τα ευρήματα των ερευνών που συγκεντρώθηκαν στη βιβλιογραφική επισκόπηση και ανέδειξαν τρόπους και καλές πρακτικές που χρησιμοποιούν τα Ανοιχτά Πανεπιστήμια διεθνώς. Τα ΜΚΔ λοιπόν,

αν και αναπτύχθηκαν για επικοινωνιακούς και ενημερωτικούς σκοπούς, θα μπορούσαν να λειτουργήσουν επικουρικά στην εξΑΕ με τον κατάλληλο εκπαιδευτικό σχεδιασμό. Ακόμη και αν το μεγαλύτερο ποσοστό των ΣΕΠ της έρευνας δεν συμμετείχε σε Επαγγελματικά Δίκτυα Μάθησης ωστόσο οι απαντήσεις τους έδειξαν πως τα ΜΚΔ έχουν δυναμική παρουσία και στα Επαγγελματικά Δίκτυα, κάνοντας τα πιο λειτουργικά. Τα ευρήματα δείχνουν μια εναρμόνιση των ΣΕΠ με την τεχνολογική ανάπτυξη και τις ταχύτερες αλλαγές που συμβαίνουν στην εκπαίδευση. Τέλος είναι αναγκαίο να αναφερθεί πως τα ΜΚΔ και η γενικότερη τεχνολογική ανάπτυξη δεν μπορούν σε καμία περίπτωση να αντικαταστήσουν τη δια ζώσης εκπαίδευση. Στόχος της αξιοποίησης των ΜΚΔ είναι η μετάβαση και η εναρμόνιση των παραδοσιακών μοντέλων διδασκαλίας και μάθησης με αυτά της σύγχρονης εποχής, μέσα από καθορισμένα μοντέλα ένταξης και ενσωμάτωσής τους στον εκπαιδευτικό σχεδιασμό της εξΑΕ.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Αργυροπούλου, Κ. (2017). *Τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης στις Υπηρεσίες της Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης*. (Διπλωματική Εργασία – ΕΑΠ). Ανακτήθηκε 20-11-2019 από: <https://apothesis.eap.gr/handle/repo/34965>
- Bennet, J.(2020). *23 Εκπληκτικά Στατιστικά Στοιχεία για το Διαδίκτυο και τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης το 2020*. Ανακτήθηκε 20/8/2020 από: <https://el.wizcase.com/>
- Γρίσπου, Ε. (2019). *Τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης στην εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση: Μία Βιβλιογραφική Επισκόπηση*. (Διπλωματική Εργασία - ΕΑΠ). Ανακτήθηκε 20-1-2020 από: <https://apothesis.eap.gr/handle/repo/43093>
- Creswell, J. (2011). *Η έρευνα στην εκπαίδευση. Σχεδιασμός, Διεξαγωγή και Αξιολόγηση της Ποσοτικής και Ποιοτικής Έρευνας*. Μπφρ. Κουβαράκου, Ν. Επιμ. Τσορμπατζούδη, Χ. Περιστέρι: Ίων.
- Ζησίμου, Ε., Νιώρας, Α & Καλοβρέκτης, Κ. (Σεπτέμβρης, 2019). Η αξιοποίηση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στην ΑεξΑΕ στην Ελλάδα. Πρακτικά του 2ου Πανελληνίου Επιστημονικού Συνεδρίου με Διεθνή Συμμετοχή «Ελλάδα-Ευρώπη 2020: Εκπαίδευση, Δια Βίου Μάθηση, Έρευνα, Νέες Τεχνολογίες, Καινοτομία και Οικονομία», Λαμία. DOI: <http://dx.doi.org/10.12681/elrie.1527>
- Ζυγούρης, Φ. & Μαυροειδής, Η. (Νοέμβριος, 2013). *Η μάθηση σε ομάδες και η ανάπτυξη κοινοτήτων μάθησης στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση*. Πρακτικά του 7^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου για την Ανοικτή και Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, Αθήνα. Ανακτήθηκε 15/3/2020 από: <https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/openedu/article/view/553/532>
- Guy, R. (2012). The Use of Social Media for a Academic Practice: A Review of Literature. *Kentucky Journal of Higher Education Policy and Practice (1-2)*. Ανακτήθηκε 15-2-2020 από: <https://uknowledge.uky.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1015&context=kjhepp>
- Gülbahar, Y., Rapp, C., Kilis, S., & Sitnikova, A. (2017). Enriching Higher Education with Social Media: Development and Evaluation of a Social Media Toolkit. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 18(1). Ανακτήθηκε 25-11-2019 από: <http://www.irrodl.org/index.php/irrodl/article/view/2656/4009>
- Kilis, S., Gülbahar, Y. & Rapp, C. (2016). Exploration of Teaching Preferences of Instructors' Use of Social Media. *European Journal of Open, Distance and E-Learning*, v19 n1 p1-18. Ανακτήθηκε 25-11-2019 από: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1094544.pdf>
- King, K.P. (December, 2011). Professional Learning in Unlikely Spaces: Social Media and Virtual Communities as Professional Development. *International Journal of Emerging Technologies in Learning (iJET)* 6(4):40-46. Doi: [10.3991/ijet.v6i4.1765](https://doi.org/10.3991/ijet.v6i4.1765)
- Lewis, S., Pea. R. & Rosen, J. (2010). Beyond participation to co-creation of meaning: mobile social media in generative learning communities. *Social Science Information*, 49(3), 351–369. <https://doi.org/10.1177/0539018410370726>
- Λιοναράκης, Α., Αποστολίδου, Α., Μανούσου, Ε., Λιγούτσικου, Έ., Ιωακειμίδου, Β., Παπαδημητρίου, Σ., Χαρτοφύλακα, Α.-Μ. & Σταμάτη, Μ., (2017, Νοέμβριος). *Η αναγκαιότητα ανάπτυξης συστημάτων υποστήριξης στην ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση: Βασικά ζητήματα και καλές πρακτικές*. Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, 9, 148-163, Αθήνα. Ανακτήθηκε 15-2-19 από: <https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/openedu/article/view/1385/1353>

- Λιοναράκης, Α., Βερούκιος, Β., Νιάρη, Μ., Σφακιωτάκη, Κ., Αγγέλη, Α., Τζήλου, Γ., Σιάκας, Σ. & Σταυρόπουλος Η., (2017, Νοέμβριος). *Η συνεργατική μάθηση ως εργαλείο υποστήριξης φοιτητών εξ αποστάσεως εκπαίδευσης*. Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, 9, 164-176, Αθήνα. Ανακτήθηκε από: <https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/openedu/article/view/1377/1354>
- Lionarakis, A., Papadimitriou, S., Hartofylaka, A., Aggeli, A., & Tzilou, G. (2018). Η συμβολή των ψηφιακών εργαλείων στην υποστήριξη της μαθησιακής πορείας των φοιτητών/φοιτητριών της εξΑΕ: Μέρος Α: Χρήση ψηφιακών εργαλείων για τη δημιουργία ψηφιακού εκπαιδευτικού υλικού. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 14(1), 104-117. doi:<http://dx.doi.org/10.12681/jode.18533>
- Μαρκέλλου, Π. (2010). *Δυνατότητες αξιοποίησης του κοινωνικού λογισμικού στην ΑεξΑΕ*. Πρακτικά 7ου Πανελλήνιου Συνεδρίου με Διεθνή Συμμετοχή «Οι ΤΠΕ στην Εκπαίδευση», Κόρινθος. Ανακτήθηκε 18-11-2019 από: <http://korinthos.uop.gr/~hcicte10/proceedings/172.pdf>
- Ματθαίου, Δ, Μουζάκης, Χ. & Ρουσάκης, Ι. (χ.χ.). *Η Αξιοποίηση των Νέων Τεχνολογιών Επικοινωνίας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση: Εφαρμογές της Εκπαιδευτικής Τηλεδιάσκεψης στις Μεταπτυχιακές Σπουδές και την Επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών*. Ανακτήθηκε 20-11-2019 από: <http://users.uoa.gr/~dmatth/pdf/E0102.pdf>
- Mbodila, M., Ndebele, C. & Muhandji, K. (2014). The effect on Social Media on Student's Engagement and Collaboration in Higher Education: A Case Study of the Use of Facebook at a South African University. *Communication*, 5 (2), 115-125. Ανακτήθηκε 23/2/2020 από: https://www.researchgate.net/publication/280553414_The_Effect_of_Social_Media_on_Student's_Engagement_and_Collaboration_in_Higher_Education_A_Case_Study_of_the_Use_of_Facebook_at_a_South_African_University
- McGreal, R., Cheung, B., Tin, T. & Schafer, S. (2005). *The Athabaska University Digital, Reading Room: Library Resources for Mobile Students*. Ανακτήθηκε 15-2-2020 από: <http://hdl.handle.net/2149/214>
- Πετρίδης, Δ., (2016). *Τα Διαδικτυακά Κοινωνικά Δίκτυα στην Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση Ενηλίκων*. (Διπλωματική Εργασία- Ε.Α.Π.). Ανακτήθηκε 15-11-2019 από: <https://apothesis.eap.gr/handle/repo/33172>
- Rejeesh, E. & Anupama, M. (February, 2017). *Social media and data mining enabled pre-counseling session: A system to perk up effectiveness of counseling in distance education*. International Conference on I-SMAC (IoT in Social, Mobile, Analytics and Cloud) (I-SMAC). DOI: [10.1109/I-SMAC.2017.8058328](https://doi.org/10.1109/I-SMAC.2017.8058328)
- Robson, C. (2010). *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου*. Αθήνα: Gutenberg.
- Sack-Min, J. (2017). *Social Media Helps Educators Build Professional Learning Communities*. Ανακτήθηκε 24/3/2020 από: <https://learningfirst.org/blog/social-media-helps-educators-build-professional-learning-communities>
- Schrader, D. E. (2015). *Constructivism and Learning in the Age of Social Media: Changing Minds and Learning Communities*. Ανακτήθηκε 17/3/2020 από: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/tl.20160>
- Σούμα, Σ. (2017). *Η αξιοποίηση των ΤΠΕ από τα Ανοικτά Πανεπιστήμια: Οι περιπτώσεις του Βρετανικού Ανοικτού Πανεπιστημίου και του ΕΑΠ*. (Διπλωματική Εργασία - ΕΑΠ). Ανακτήθηκε 20-11-2019 από: <https://apothesis.eap.gr/handle/repo/35795>
- Σωτηριάδου, Α. & Παπαδάκης, Σ. (2013). Τα κοινωνικά δίκτυα ως εκπαιδευτικά εργαλεία: Εμπειρία από την εκμάθηση του Matlab μέσω Facebook. *Θέματα Επιστημών και Τεχνολογίας στην Εκπαίδευση*, 6(3), 161-179. Ανακτήθηκε 25-11-2019 από: <http://earthlab.uoi.gr/thete/index.php/thete/article/view/173/104>
- Tess, P.A. (2013). The role of social media in higher education classes (real and virtual) – A literature review. *Computers in Human Behavior* (29-5)A60-A68. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.chb.2012.12.032>
- Τίγκας, Ι. (2016). Τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης ως εργαλεία επικοινωνίας στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση: Η οπτική των φοιτητών του ΕΑΠ. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 12 (1), 60-75. <https://doi.org/10.12681/jode.10243>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι: ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Α. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Σημειώστε X σε ότι ισχύει:

1.Φύλο Άντρας Γυναίκα

2.Ηλικία Έως 30 ετών 31-40 ετών 41-50 ετών Άνω των 50

3.Χρόνια εκπαιδευτικής προϋπηρεσίας

Έως 5 6 έως 10 11 έως 15 16 έως 20 21 και άνω

4.Χρόνια εκπαιδευτικής εμπειρίας ως ΣΕΠ στο ΕΑΠ

Έως 5 6 έως 10 11 έως 15 16 έως 20 21 και άνω

5.Διδάσκετε σε: Προπτυχιακό Μεταπτυχιακό

6.Συμπληρώστε το Πρόγραμμα Σπουδών στο οποίο ανήκετε:

Β. ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ

Απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις:

7. Έχετε λογαριασμό/σμούς σε Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης; Ναι Όχι

8. Αν ναι σε ποιο ή ποια από τα παρακάτω; (Σημειώστε: X στο αντίστοιχο κουτάκι)

A	Facebook	
B	Twitter	
Γ	Instagram	
Δ	LinkedIn	
E	YouTube	
ΣΤ	Blogs	
Z	Wikis	
H	Skype	
Θ	Άλλο	

Αν επιλέξετε «Άλλο» αναφέρετε και ποιο/α χρησιμοποιείτε:

9. Ενδιαφέρεστε να επικοινωνείτε με το οικογενειακό σας περιβάλλον μέσω των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης; (Κυκλώστε τον ανάλογο αριθμό της κλίμακας που σας εκφράζει).

(καθόλου) (λίγο) (μέτρια) (αρκετά) (πολύ)

10. Ενδιαφέρεστε να επικοινωνείτε με το φιλικό σας περιβάλλον μέσω των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης; (Κυκλώστε τον ανάλογο αριθμό της κλίμακας που σας εκφράζει).

(καθόλου) (λίγο) (μέτρια) (αρκετά) (πολύ)

11. Ενδιαφέρεστε να συνεργάζεστε για παιδαγωγικούς σκοπούς με τους φοιτητές σας μέσω των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης; (Κυκλώστε τον ανάλογο αριθμό της κλίμακας που σας εκφράζει).

(καθόλου) (λίγο) (μέτρια) (αρκετά) (πολύ)

12. Ενδιαφέρεστε να επικοινωνείτε για παιδαγωγικούς σκοπούς με τους φοιτητές σας μέσω των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης; (Κυκλώστε τον ανάλογο αριθμό της κλίμακας που σας εκφράζει).

(καθόλου) (λίγο) (μέτρια) (αρκετά) (πολύ)

13. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι τα ακόλουθα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης είναι ικανά να ενισχύσουν τη μάθηση; (Σημειώστε στη κλίμακα τον αριθμό 1 για «καθόλου», το 2 για «λίγο», το 3 για «μέτρια», το 4 για «αρκετά» και το 5 για «πολύ»).

		Κλίμακα
A	Facebook	
B	Twitter	
Γ	Instagram	
Δ	LinkedIn	
E	YouTube	
ΣΤ	Blogs	
Z	Wikis	
H	Skype	

14. Με ποιες από τις παρακάτω απόψεις συμφωνείτε σχετικά με τα οφέλη που σας προσφέρουν τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης στην επικοινωνία και στη συνεργασία με τους φοιτητές; (Σημειώστε στη κλίμακα τον αριθμό 1 για «καθόλου», το 2 για «λίγο», το 3 για «μέτρια», το 4 για «αρκετά» και το 5 για «πολύ»).

		Κλίμακα
A	Επικοινωνία και συνεργασία με τους φοιτητές σε οποιοδήποτε χρόνο	
B	Συχνότητα επικοινωνίας και συνεργασίας με τους φοιτητές	
Γ	Ανταλλαγή πληροφοριών και γνώσεων με τους φοιτητές	
Δ	Δυνατότητα αλληλεπίδρασης με τους φοιτητές	
E	Μείωση του άγχους των φοιτητών	
--+/T	Καλλιέργεια αισθήματος «ανήκειν» στην ομάδα	

15. Σε ποιο βαθμό θα σας ενδιέφερε να επικοινωνείτε με τους φοιτητές μέσω Τηλεδιάσκεψης χρησιμοποιώντας τις πλατφόρμες των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης; (Κυκλώστε στη κλίμακα τον αριθμό 1 για «καθόλου», το 2 για «λίγο», το 3 για «μέτρια», το 4 για «αρκετά» και το 5 για «πολύ»).

(καθόλου) (λίγο) (μέτρια) (αρκετά) (πολύ)

16. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε χρήσιμη για την επικοινωνία με τους φοιτητές την δυνατότητα των άμεσων μηνυμάτων που προσφέρουν τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης;

(καθόλου) (λίγο) (μέτρια) (αρκετά) (πολύ)

17. Σε ποιο βαθμό χρησιμοποιείτε τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης για να προωθήσετε εκπαιδευτικό υλικό στους φοιτητές σας;

(καθόλου) (λίγο) (μέτρια) (αρκετά) (πολύ)

18. Σε ποιο βαθμό χρησιμοποιείτε τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης για να λύσετε απορίες των φοιτητών;

(καθόλου) (λίγο) (μέτρια) (αρκετά) (πολύ)

19. Πόσο συχνά χρειάζεται να υποστηρίζετε τους φοιτητές σας μέσω των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης;

(καθόλου) (λίγο) (μέτρια) (αρκετά) (πολύ)

20. Σε ποιο βαθμό χρησιμοποιείτε τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης για να επεξηγήσετε στους φοιτητές γνώσεις ή πληροφορίες που έχετε διδάξει;

(καθόλου) (λίγο) (μέτρια) (αρκετά) (πολύ)

21. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε πως η χρήση των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης για υποστηρικτικούς και παιδαγωγικούς σκοπούς θα μειώνει το άγχος των φοιτητών για την εκπόνηση μιας Γ.Ε.;

(καθόλου) (λίγο) (μέτρια) (αρκετά) (πολύ)

22. Σε ποιο βαθμό συμφωνείτε με την άποψη να συμπεριληφθούν κάποια από τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης επίσημα ως εργαλεία υποστήριξης και επικοινωνίας προς τους φοιτητές στα προγράμματα Σπουδών του ΕΑΠ;

(καθόλου) (λίγο) (μέτρια) (αρκετά) (πολύ)

23. Δικαιολογήστε εν συντομία την απάντησή σας για την παραπάνω ερώτηση και αναφέρετε ποια Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης προτείνετε: .....

Γ. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΤΥΑ ΜΑΘΗΣΗΣ

Τα Επαγγελματικά Δίκτυα Μάθησης είναι Κοινότητες Μάθησης μέσα από τις οποίες τα μέλη αλληλοεπιδρούν, συνεργάζονται και επικοινωνούν με κοινούς σκοπούς και στόχους είτε δια ζώσης είτε μέσω Διαδικτύου κάνοντας χρήση των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης».

24. Σε ποιο βαθμό συμμετέχετε σε Επαγγελματικά Δίκτυα Μάθησης;

(καθόλου) (λίγο) (μέτρια) (αρκετά) (πολύ)

25. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης ενδυναμώνουν την οργάνωση και τη λειτουργικότητα των Κοινοτήτων Μάθησης;

(καθόλου) (λίγο) (μέτρια) (αρκετά) (πολύ)

26. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι τα ακόλουθα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης είναι ικανά να ενισχύσουν τα Επαγγελματικά Δίκτυα Μάθησης; (Σημειώστε στη κλίμακα τον αριθμό 1 για «καθόλου», το 2 για «λίγο», το 3 για «μέτρια», το 4 για «αρκετά» και το 5 για «πολύ»).

		Κλίμακα
A	Facebook	
B	Twitter	
Γ	Instagram	
Δ	LinkedIn	
E	YouTube	
ΣΤ	Blogs	
Z	Wikis	
H	Skype	

Ευχαριστώ για τη συμμετοχή σας!